

35.1 Van het bestuur

Namens alle bestuursleden en medewerkers van de Oudheidkamer Rhoon en Poortugaal wil ik u allen een gezond en gelukkig nieuwjaar toewensen.

In het jaar 2022 hebben we weer veel bezoekers mogen ontvangen, om precies te zien 696. Zowel voor de tentoonstelling "Voor elck wat wils" als de huidige tentoonstelling "Straatbeeld", die op 10 september geopend is, was en is veel belangstelling. Nog steeds krijgen wij straatfoto's van (oud-) Albrandswaarders toegestuurd. Ook voor deze nieuwe foto's weten we meestal weer een plekje te vinden op onze fotoborden. Vanwege het succes van de tentoonstelling kunt u hem nog tot eind juni bezoeken. Daarnaast worden de plannen voor de nieuwe tentoonstelling steeds concreter en kan ik alvast verklappen dat ik zeer enthousiast ben over hoe het er op papier uitziet.

Op 3 september j.l. heeft de supermarkt PLUS-Hofland, i.s.m. de Oudheidkamer, een ruildag georganiseerd in de Boekenstal. Op deze ruildag konden plaatjes geruild worden voor het plaatjesalbum "Historisch Albrandswaard". Deze dag was een enorm succes, honderden mensen gingen na het ruilen van hun plaatjes dolgelukkig met een compleet album huiswaarts. Indien u nog plaatjes over heeft kunt u die bij ons inleveren, wij kunnen met die plaatjes anderen weer blij maken.

Van de winkeliersvereniging van Poortugaal kregen we de vraag of wij op 19 november Sinterklaas op ons bordes wilden ontvangen, uiteraard hebben we daar medewerking aan verleend, die eer wilden we niet aan ons voorbij laten gaan. Sinterklaas en de burgemeester hebben vanaf het bordes de enthousiaste kinderen toegesproken. Dit alles onder het toeziend oog van de kinderborgemeester.

Op 26 november heeft de winkeliersvereniging, evenals bij de voorjaarsmarkt er voor gezorgd dat er bij de wintermarkt geen kraam stond voor de ingang van de Oudheidkamer, dit resulteerde in een bezoekersaantal van bijna 180 personen. Onze dank hiervoor aan de winkeliersvereniging.

Door personele wisselingen in de Oudheidkamer doen wij bij deze een oproep aan onze donateurs, of inwoners van Albrandswaard die onze dorpen na aan het hart liggen, om ons te komen helpen bij al wat nodig is om onze activiteiten te kunnen blijven voortzetten. Wilt u, of iemand die u kent, ons team komen ondersteunen meldt u zich dan bij één van onze bestuursleden of stuur een e-mail naar ohk@oudheidkamerrhoonpoortugaal.

Jan Klingens, voorzitter

35.2 Dappere Klaasje

"Dappere Klaasje" werd in het laatst van de oorlog de bijnaam van de gemeentesecretaris van Poortugaal, Klaas van Es.

Hoe kwam hij aan die geuzennaam? Wel, er was in Poortugaal in januari 1944 een overval geweest op het gemeentehuis door de K.P. van Johannes Post met het doel persoonsbewijzen en bonkaarten te bemachtigen. Van Es had zich hierbij danig geweerd, hem was de bril van zijn hoofd geslagen en ook had hij nog een gat in zijn hoofd, aldus het verhaal dat toen de ronde deed.

Dat de gemeentesecretaris veel minder heldhaftig opgetreden was, wordt in het hierna volgende verslag wel duidelijk.

Dit verslag kreeg ik (Arie Beukelman) in juli 2022 van de journalist en oud Poortugaler Wil Plooster uit Arnhem, die bij zijn bezoek aan het NIOD te Amsterdam dit verslag ontdekte.

"Overval Gemeentehuis Poortugaal 12 januari 1944, tusschen 5.15 en 5.45 uur.

Doel Persoonsbewijzen. Meegenomen plm. 150. P.B. 's met zegels, T.D. zegels en stempels.

Deelnemers Frits en Frans, Jan zou ook meedoen maar had bandenpech en kwam uiteindelijk in Rhoon terecht. Vandaar zakte hij af naar Jaan in Barendrecht. Martha had de revolvers tot Rotterdam D.P. gebracht en aan Frits overgegeven. Frans kwam via Goidschalksoord (Oud-Beijerland) naar

Poortugaal en ontmoette Frits in tramcafé Rhoo aan de Rijksweg. Per fiets gingen we naar Poortugaal.

Het begon al te donkeren, 't was vijf uur geweest, dus dadelijk doorzetten. Fietsen werden brutaalweg voor het gemeentehuis geplaatst. Koffer ging mee naar binnen. Deur was open. In het politiebureau was niemand present, dus daarmee hadden we geen moeilijkheden.

Links van de gang was de toegang tot de secretarie en daarachter de kamer van de secretaris. Op de secretarie bevonden zich de secretaris en de jongste ambtenaar. De eerste ambtenaar, die ons had ingelicht, was toevallig door de Duitschers een uur tevoren voor inkwartiering in de gemeente meegenomen.

Handen omhoog! In naam der Koningin, Poortugaal is thans aan de beurt. Naast bonkaarten en geld hebben we natuurlijk ook P.B.'s nodig en nu komen wij U dringend vragen of U ons daaraan kunt helpen. Gehuil en gejack. De secretaris stelde zich als een kleine jongen aan en bibberde als een schoothondje. "Hier is niets, geen persoonsbewijzen, geen geld, geen bonkaarten, niets jongens oh, oh, een overval .....oh, oh, oh, hi, hi, hi."

Telkens moest de secretaris aan het "handen omhoog" herinnerd worden en telkens weer gejack. Kunt U ons helpen? Neen, --Waar zijn de sleutels van de brandkast of kluis?

Heb ik niet. Haal uw zakken eens leeg. Daar zijn uw sleutels. Waar is de brandkastsleutel? Heb ik niet. Dit is een brandkastsleutel, dubbele baard. Waar is de brandkast? Even zoeken en we hadden ze vlug. Frits bewaakte de heeren ter secretarie, Frans forceerde met de goede sleutel de brandkast. De voordeur hadden we in het slot gedaan. Toen de secretaris merkte dat de brandkast toch open was, begon hij te klagen, dat er toch geen P.B.'s in zaten en alleen maar wat geld van het burgerlijk armbestuur en de polder. We zeiden dat we het geld niet zouden aanroeren, maar dat we P.B.'s moesten hebben en niet zouden rusten voor we die hadden.

Toen hij zag dat zijn gehuil en verzet niet baatte, legde hij het anders aan, hij vroeg verlorf een kleine boodschap te mogen doen. Dit werd toegestaan onder het uiten van een niet zeer parlementaire uitdrukking, die zelfs een kanonnier zou doen blozen, daarom volstaan we met enkele puntjes "Ouwe..... Vooruit dan maar. We hadden weinig tijd te verliezen en waren eigenlijk met een man te weinig. In de w.c. zette de secretaris zijn gehuil voort tot Frits zei: houd je mond want anders gebeuren er hier in dit hokje ongelukken. Hij dacht zeker hierdoor aan de achterkant van het gebouw door het openstaande w.c.-raampje alarm te maken, doch die vlieger ging niet op. Frits bleef er bij terwijl Frans op de secretarie nadere stukken uitzocht en met de jongste ambtenaar een gemoedelijk en informeel praatje hield. Deze jongen hield zich flink.

Toen de kleine boodschap gedaan was, en de "dader" met Frits door de gang in de richting van de secretarie kwam afzakken, trachtte hij al jankend en de aandacht van Frits afleidend, op de voordeur af te stevenen, om zoo op straat alarm te kunnen maken. Maar Frits krijgt die truc tijdig in de gaten en roept Frans en er volgt een tik met zijn revolver op het hoofd van de sluwe ruim 50 jarige eerbiedwaardige secretaris, waarbij zijn bril door de gang vliegt. Deze overleeft het niet en breekt in tweeën. Zijn eigenaar echter wel, maar hij heeft een bloedende hoofdwond. Nu echte tranen en echt gehuil! Frans is er vlug bij. Hij pakt de secretaris in de kraag en draait hem in enkele seconden de secretarie in. Zitten! 's Mans weerstand is gebroken en 't wordt nu een stille secretaris. Hij en de ambtenaar worden op stoelen vastgebonden aan handen en voeten en krijgen een prop in, en handdoeken voor de mond in de nek vastgeknoopt. Voor zijn wond krijgt de secretaris een extra doek. Nog even voor zijn mond dicht gaat, wil hij een wijze raad geven. "Jongens denk om de politie, die kan elk ogenblik komen. Ga nu gauw weg!"

Frans gaat nog door met zoeken en vindt de verlangde persoonsbewijzen, zegels en stempels. De inhoud van de kluis wordt op tafels en stoelen en vloer uitgesteld, terwijl de telefoon van de haak genomen wordt om opbellen van buiten te voorkomen.

Secretaris en ambtenaar wordt op het hart gedrukt verkeerde signalementen door te geven aan de politie en de moffen. Hieraan hebben de heeren, zoals later bleek, niet voldaan.

De secretaris heeft de volledige signalementen verstrekt (Frans droeg toen n.l. een snor).

Frits bleef steeds heer. Hij betaalde prompt 10 gulden voor reparatie van den verongelukten bril en legde heel officieel het muntbiljet voor de secretaris, die bedankte door met het hoofd te knikken en de volgende morgen droeg hij het tientje aan den S.D. af...

Adriana Rachel (Jaan) Jiskoot, Barendrecht 1904-1995 Onderscheiding: Yad Vashem 2015.

Het was inmiddels aardig donker geworden. De operatie had drie kwartier in beslag genomen, wel wat lang! Onze fietsen stonden nog ongerept. De P.B.'s in de koffer en rijden, als steeds met spoed. Jaan wachtte aan de grens van Rotterdam en nam de revolvers over.

In Barendrecht aangekomen, wachtten Martha en Jan daar. Grote blijdschap over het slagen van de kleine, maar niettemin gewichtige onderneming. Want toen was het nog zeker dunnetjes met de centrale P.B. voorziening.

Poortugaal heeft daar zijn steentje aan bijgedragen, mede dankzij de goede voorbereiding van de eerste ambtenaar ter secretarie en de groepscommandant der Marechaussee, die dien avond met opzet niet ter gemeentesecretarie verschenen en hiertoe het vergemakkelijkten.

Op 24 januari 1944 verscheen in het Nederlands Algemeen Politieblad het volgende bericht:

55.C. Op 12 januari 1944 te 17:25 uur is een overval gepleegd door twee met cylinderrevolvers gewapende personen op het gemeentehuis te Poortugaal. De gemeentesecretaris werd gedwongen onder bedreiging met een revolver de sleutels van de kluis af te geven.

Vermist worden:

183 blanco persoonsbewijzen, zonder zegels, nl. 175 voor Nederlanders, nos. 3161 t/m 3325, en 8 voor vreemdelingen, nos. 18 t/m 25. Aan zegels voor persoonsbewijzen 25 van f 2,--, 128 van f 1,--, 336 van f 0,50, 8 van f 0,35, en 84 kosteloze zegels.

Sign. Daders:

1. 28 à 30 jaar, ong. 1.85 m, groot, flink postuur, dik, blozend en gezond gelaat, rossig haar, klein zwart snorretje (verm. namaak); kleding: bruine lange winterjas, bruine hoed, lange pantalon en bruine glacé handschoenen. 2. 25 à 26 jaar, 1.85 m, flink postuur, rond blozend gelaat, klein zwart snorretje (verm. namaak); kleding: lange grijze winterjas, grijze hoed, bruine glacé handschoenen en zwarte laarzen. In het bezit van een donkerbruine koffer van ong. 85 bij 40 cm., waarin zij het ontvreemde hebben medegenomen. Een der rijwielen van de vermoedelijke daders was een sportmodel, met een z.g. Engels sportstuur.

De P.-Ct. der Mar. te Poortugaal verzoekt namens de Gr.-Ct. te Spijkenisse opsporing, aanhouding en voorgeleiding van de onbekende daders, alsmede inbeslagname van het ontvreemde.

Arie Beukelman, bestuurslid.

1 april 1967

L. C. VISSER MET PENSIOEN

Rhoons gem.-secr. werd geen „grote-stadsambtenaar”

(Van een onzer verslaggevers)

RHOON — „Als ik maar geen grote stadsambtenaar word. Want daar voel ik niets voor!” In die vrees leefde in het jaar 1933 de huidige gemeente-secretaris van Rhoon (over wiens opvoeding de raad van Rhoon maandag niet kon beslissen) die in die tijd als ambtenaar werkte bij de toenmalige gemeente Pernis, in 1934 door Rotterdam geannexeerd.

Gemeentesecretaris L. C. Visser is geen grote stadsambtenaar geworden, maar heeft zich in zijn nieuwe gemeente Rhoon, in de achter hem liggende jaren van eerste ambtenaar gemeente-ontvanger opgewerkt tot gemeentesecretaris.

Het duurt nog maar enkele maanden, dan zal de deur van zijn werkkamer in het Rhoonse gemeentehuis voorgoed achter hem dicht vallen. Op 30 april viert gemeentesecretaris Visser zijn vijftienvestigste verjaardag. Op die dag zal voor hem ook het afscheid zijn van zijn gemeentewerk, waarvoor hij zich heel zijn leven heeft ingezet.

STAD

„Als ik maar geen grote stadsambtenaar word”. De heer Visser is het niet geworden. Zoets ligt hem niet. Veel liever is hij de man op de achtergrond, de ongeschijnlijk stille figuur, die achter zijn bureau voor de gemeente heel wat werk verricht, maar die zich nu niet op de berst wil slaan over alles wat hij voor de gemeente Rhoon heeft gedaan.

In zijn werkkamer weegt de gemeentesecretaris elk woord: „Ik houd er niet zo van, in de publiciteit te komen. Omdat mijn pensioering verband houdt met mijn werk, en ik alles doe wat bij mijn werk hoort, wil ik u wel een interview toestaan. Maar houdt u het alstublieft wat sober”, vraagt hij.

Hij vertelt dan over het begin van zijn ambtenarscarrière in Pernis. In het gesprek over die tijd betreft hij graag wijlen de heer Soeljan, aan wie hij de beste herinneringen bewaart. „Dat was een kundig man, die een groot inzicht had in het bestuurlijk beleid”, weet secretaris Visser nog.

RHOON

Als eerste ambtenaar en tevens ontvanger begon de heer Visser op 1 januari 1935 zijn werk in de gemeente Rhoon. Niet als secretaris, want dat was in die jaren de burgemeester er ook bij. Bij het vertrek van burgemeester Verheul op 1 februari 1959 werden deze gecombineerde functies gescheiden. Van waarnemend secretaris werd de heer Visser secretaris.

Naast deze functie bekloedde hij ook de functie van ambtenaar van de burgerlijke stand. Het aantal burgerlijke huwelijken dat de heer Visser in Rhoon heeft gesloten, weet hij niet te noemen: „Het zijn er vele”.

Straks, op 1 mei, legt de heer Visser zijn gemeentewerk neer. Dan is hij met pensioen. Secretaris Visser heeft nog niet naar die dag toe, waarop hij afscheid van zijn werk moet nemen. „Ik heb altijd gezegd, en dat zeg ik nog, ik zal eerste afwachten of ik de leeftijd van 65 jaar bereik. Zelfs nu zeg ik: „hoop te bereiken”. De heer Visser is voorzichtig met zijn woorden. „Als je ouder wordt, dan word je bedachtzamer”, vindt hij.

GELUKKIG

Wat gaat de gemeentesecretaris straks doen, als hij eenmaal de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt? De heer Visser weet het nog niet. Nu werkt hij nog en zal hij dit doet, blijft hij de grootste aandacht aan dat werk schenken. Dan blijft er voor hem maar weinig tijd over om zijn gedachten over andere plannen te laten gaan.

„Ik voel me nog gelukkig en het op beden nog niet oud” zegt de heer Visser.

35.4 Klein Profijt

Klein Profijt is een natuurgebied langs de Oude Maas in Rhoon. Het is een langgerekt eiland, ongeveer 70 ha. groot, ca. 400 m. breed en 2,5 km. lang, aan de zuidkant begrensd door de Oude Maas, aan de noordkant door het Kooigat (dat is een afsplitsing van de Oude Maas zou je kunnen zeggen. Wij wonen in de delta van Rijn en Maas. Zoals in alle delta's wemelde het hier ooit van de eilanden en eilandjes. In de laatste duizend jaar zijn vele van die eilanden aan elkaar vastgegroeid of door mensen aan elkaar verbonden tot grotere eilanden zoals wij die nu kennen, b.v. Hoekse Waard, Goeree-Overflakkee, Voorne-Putten en ons eigen IJsselmonde. Aan de namen van deze eilanden is nog te horen dat ze uit meerdere elementen zijn ontstaan, zoals Schouwen en Duiveland en Voorne-Putten. Ook IJsselmonde is uit meerdere eilanden ontstaan.

Een knotwilg van minimaal 100 jaar. Op de achtergrond de Oude Maas.

De waterlopen of krekken die deze delen van elkaar scheidden zijn nog in diverse waterpartijen in ons eiland terug te vinden, zoals de Koedood tussen Rhoon en Charlois, de Waal tussen Heerjansdam en Hendrik-Ido-Ambacht en de Devel bij Zwijndrecht. Ook van de Zantel, die rond de polder Albrandswaard lag is, als je goed zoekt, nog iets terug te vinden. Langs de Rhoonse Waalstraat ligt een brede sloot, die wel de Vishoek werd genoemd, dat is een restant van de Zantel. In Poortugaal lag tot een jaar of veertig geleden de zgn. Oude haven. Ook sloten langs het Rooimanspad en aan de zuidkant van de Werkersdijk zijn restanten van de Zantel.

En dan nog, niet te vergeten, het Poortugaalse- en Hoogvlietse gat, dat de Zalm- en Meeuwenplaat scheidde van IJsselmonde, waar een deel van de Poortugaalse en Hoogvlietse haven deel van uitmaakte, in de jaren '30 gedempt als werkverschaffingsproject.

Rond het aaneengegroeide IJsselmonde was, of is nog steeds, een aantal grotere of kleinere eilandjes te vinden, die vaak de naam plaat (zandplaat of slik- of kleiplaat) meekregen. De Meeuwenplaat, Zalmplaat en Elftplaat (drie aaneengegroeid tot één), verder de Berenplaat, Klein Profijt, in de rivier de Noord, de Sofiapolder, het eiland van Brienenoord, de Ruigeplaat (lag voor Delfshaven in de Nieuwe Maas), de Welplaat tussen Pernis en Spijkenisse, de Vondelingenplaat en het Kruiteiland en ooit waren er nog meer.

Alleen het Noordereiland in Rotterdam is ontstaan doordat men tussen 1868 en 1874 de Koningshaven heeft gegraven door, wat toen heette, het schiereiland van Katendrecht.

Rhoon 1943. Twee met rijshout, uit de Grienden, beladen schepen in de haven van Rhoon.

Terug naar Klein Profijt. Toen het hoog genoeg opgeslibd was, ging men er wilgen op planten om er griend te maken. Een griend is een houtakker, waarvan het hout geogst wordt door de wilgenstoven gemiddeld één keer per drie jaar van hun takken te ontdoen. Dit zgn. rijshout werd voor veel doeleinden gebruikt; in de eerste plaats voor zinkstukken die werden gebruikt voor dijkfundaties in onze deltagebieden en verder voor tientallen doelen, b.v. hoepels voor haringen andere tonnen.

Hoepmaken was een apart beroep en elke vissersplaats had een eigen hoepmakerij, zoals b.v. Pernis. Dunne wilgentakken, tenen genoemd, werden gebruikt voor het vlechten van allerlei soorten manden en korven en voor het vastmaken van riet van rieten daken, wat men tegenwoordig met ijzerdraad doet.

Ook boeren gebruikten rijshout voor verschillende doelen en bakkers stookten hun ovens met overgeschoten resthout. Er was dus enorm veel vraag naar griendproducten. Het is een aanrader een bezoek te brengen aan het Biesboschmuseum, waar alles over deze cultuur te zien is.

*Zalmvisserij "Klein Profijt" Rhoon. Op de foto het zegenschip, het visnet, heette de zegen.
V.l.n.r.: Dirk Snelleman, visser, Willem Versteeg, visserijbaas, Jan Hoogvliet, steenbaas, verantwoordelijk voor de ballaststenen, Piet Versteeg Wzn.,garenhaler (net), Arie Versteeg Wzn. voorman.*

Evenals Klein Profijt werden vele buitendijkse gebieden ingericht als griend, vooral langs de Oude Maas en in de Biesbosch evenals op veel andere plaatsen langs de rivieren. Er waren ook nog binnendijkse grienden op plaatsen die onaantrekkelijk waren voor de landbouw.

Op Klein Profijt is er behalve griend, een eendenkooi. Dat is geen kooi waarin men eenden houdt of fokt, maar een plas (meertje), waarin men eenden vangt. Rond het meertje zijn een aantal vangarmen, dat zijn kromme slotjes, naar het eind toe steeds smaller wordend en eindigend in toch een soort gazen kooi, het geheel omgeven door staande rietmatten. De kooiker (eendenvanger) lokt de wilde eenden met voer (graan), tamme eenden en het kooikershondje de pijpen in tot ze in de gazen kooi komen, de kooiker ze grijpt, de nek omdraait en ze uiteindelijk aan een poelier verkoopt. Nu worden er geen eenden meer gevangen, maar de entourage van de kooi wordt door vrijwilligers in stand gehouden. Men kan daar onder leiding van een gids van het Zuid-Hollands Landschap een bezoek brengen.

*De gebouwen van de zalmvisserij aan de zuidkant van de Oude Maas, nabij Goidschalxoord.
Het grootste gebouw bood onderdak aan het zgn. volk (medewerkers).
Het andere was het woonhuis van Willen Arie versteeg, de hoofdbaas.*

Een ander deel van Klein Profijt is rietgors. Het bijzondere daarvan is dat er behalve riet ook duizenden zomerklokjes groeien, dat is een zeldzame plant, die maar op enkele plaatsen in Nederland voorkomt, waarvan Klein Profijt waarschijnlijk het grootste aantal heeft. Het zomerklokje bloeit vroeg in het voorjaar voordat het riet opkomt. Nu in 2022 is Klein Profijt Rhooen een natuurgebied waar je kunt wandelen op een aantal onderhouden paden, liggend op dijkjes, in een gedeelte van het gebied. Ook de eendenkooi is te bezichtigen, echter alleen onder leiding van een gids van het Zuid-Hollands Landschap.

Sinds de meeste zeegaten zijn afgesloten, zijn de hoogteverschillen tussen eb en vloed niet zo groot meer, gemiddeld 70 cm. Een enkele keer als er 's winters of in het voorjaar een sterke NW wind of storm is, kan het hoogwater nog wel eens de paden overspoelen. Op een bord bij de ingang wordt daar ook voor gewaarschuwd.

Wandelaars vertellen mij soms dat Klein Profijt één van de mooiste natuurgebieden is die zij kennen en dat verbaast mij niets.

Er is een ruige natuur en er zijn veel bloeiende planten. In maart bloeien de dotters, duizenden, in mei bloeit het fluitenkruid en in de zomer bloeien maandenlang de balsemien, het hele bos door. De balsemien is een exoot en hoort hier volgens de geleerden niet thuis, maar ze zijn prachtig en doen volgens mij weinig kwaad, alleen verdringen ze de vele brandnetels, nou dat vind ik niet zo erg.

Er komen veel mensen uit de omgeving wandelen, maar ook van verder weg, b.v. uit Den Haag, Utrecht, Gouda, enz. Het is er niet zo druk als b.v. in de Rhoonse Grienden, maar het zijn wel meer de

echte liefhebbers. Als ik daar aan het werk ben heb ik soms wel contact met de voorbijgangers. Sinds 1978 werk ik als vrijwilliger in Klein Profijt, zodoende.

Roelof Dubel, bestuurslid.

Bron: Arie Beukelman Nieuwsbrief 7.

35.5 Een dapper meisje

Krijna Vermaas werd 15 augustus 1881 geboren in Rhoon als dochter van Bastiaan Vermaas en Elisabeth Ketting. Het gezin Vermaas verhuisd 1 februari 1890 naar Poortugaal. Als Krijna 16 jaar is gaat ze in 1897 als dienstmeisje werken bij de familie Bouwman aan het Burgemeester Hofmanplein 65 te Rotterdam

Als ze op zondag 6 juni 1897 met de twee kinderen van het gezin aan het wandelen is aan de Maaskant valt het jongetje van twee jaar in een onbewaakt ogenblik in de Maas. Krijna springt zonder zich te bedenken in de rivier en redt met hulp van toegesnelde schippers het ventje. Enige tijd later werd bij Koninklijk besluit haar de zilveren erepenning voor "menschlievend hulpbetoon" en een loffelijk getuigschrift toegekend.

Hoe is het Krijna verdergegaan vraag je je dan af? Krijna trouwt op 7 december 1910 in 's Gravenhage met Leons Louis de Guytenaere, melkbezorger, geboren op 23 juli 1884 in Westdorpe Zeeuws Vlaanderen. Ze krijgen 3 kinderen, Leon Louis, Elizabeth Stephanie en Eduard Bastiaan. Haar man Leons Louis overlijdt één maand voor de geboorte van Eduard Bastiaan op 17 augustus 1915 te 's-Gravenhage.

Krijna besluit dan direct terug te keren naar haar geboorte dorp Rhoon, de familie Bastiaan Vermaas was in 1902 weer uit Poortugaal terug naar Rhoon verhuisd. Op 10 november van dat zelfde jaar 1915 overlijdt daar haar dochter Elizabeth Stephanie in Rhoon.

Op 5 december 1917 hertrouwt Krijna in Rhoon met Cornelis Dorst, tuinder aan de Rijdsdijk 268 te Rhoon, geboren 25 februari 1881 in Puttershoek, weduwnaar van Susanna Blaak, zoon van Pieter Dorst en Teuna Hoogvliet. Kees Dorst is de broer van Engel Dorst, de opa van onze medewerker Engel Dorst. Hij was 10 februari 1914 uit Heinenoord naar Rhoon gekomen om te gaan tuinen. Cornelis en zijn broer Engel tuinen ook nog samen op een tuinderij aan de Oude weg hoek Essendijk te Rhoon.

Krijna Vermaas overlijdt op 21 maart 1950 te Poortugaal en Cornelis Dorst op 1 maart 1965 in Rotterdam.

Arie Beukelman, bestuurslid.

35.6 Nieuws van de penningmeester over uw donatie 2023.

Ongetwijfeld zult u hebben gelezen dat de betaling van uw donatie via de acceptgirokaart tot het verleden gaat behoren.

De banken gaan namelijk in de loop van 2023 de verwerking van acceptgirokaarten beëindigen. De reden hiervan is dat de eigenaar van de acceptgirokaart heeft besloten om dit betalingsmiddel af te schaffen omdat steeds minder mensen gebruik maken van de acceptgirokaart en het betalingsverkeer voor het overgrote deel digitaal plaatsvindt.

Alleen als deze acceptgiro voor 31 mei 2023 wordt opgestuurd, kan deze nog worden verwerkt.

De gang van zaken met betrekking tot het doneren vanaf 2023 luidt nu als volgt:

Overige betaalmogelijkheden voor uw donatie:

1. Digitale overschrijving (internetbankieren);
2. Automatische incasso (zelf met uw bank regelen);
3. Traditionele overschrijvingskaart;
- (4. Contant)

Mocht u nog vragen hebben dan kunt u zich wenden tot ondergetekende.

Met vriendelijke groet

Wim Kranenburg, penningmeester telefoon 06-23950636

35.7 Arij de Koning, een boerenzoon uit Rhoon

De familienaam de Koning is een veel voorkomende naam op het eiland IJsselmonde. Niet zo gek, want begin jaren 1600 wonen er al voorouders. De eerste generaties noemen zich Cooningh, wat in de loop der jaren verandert naar de Koning. Veel van de familie blijft op het eiland wonen, vooral in en om Rhoon.

Mijn grootvader Arij de Koning wordt op 17 oktober 1877 geboren op de boerderij "de Hooge Stee". De Hooge Stee is een grote boerderij aan de Rijdsdijk in Rhoon, die al in het begin van de jaren 1500 genoemd wordt in de archieven en sinds het jaar 1832 in het bezit is van Arij's voorouders. De ouders van Arij, Cornelis Arij de Koning en Cornelia de Zeeuw, betrekken de boerderij na hun huwelijk in 1876 en krijgen er tien kinderen. Van die tien kinderen moeten ze er drie weer afstaan voor ze een half jaar oud zijn. Zeven kinderen bereiken de volwassen leeftijd en Arij groeit op met drie broertjes en drie zusjes die allemaal jonger zijn dan hij.

Staan de ouders van Arij. Arij houdt het paard vast, de drie kinderen zijn Willem, Teuntje en Lena. Het oudere echtpaar is onbekend.

Zijn jeugd jaren zullen hetzelfde zijn geweest als die van elk ander kind in Rhoon, taakjes doen op de boerderij, op zondag naar de kerk en als je een jaar of zeven was ging je naar de openbare lagere school. Een andere schoolkeus was er nog niet in Rhoon. Daar leerde je lezen en schrijven en na de lagere school ging je bij je vader op de boerderij werken of je leerde een ander vak.

De Hooge Stee aan de Rijdsdijk zoals hij er uitzag voor de brand van 1914.

Arij doet het goed op de lagere school in Rhoon. Hij heeft een goed verstand en waarschijnlijk komt het hoofd van de school dan op een dag op huisbezoek om uit te leggen dat ze Arij toch wel door moeten laten leren want hij kan wel onderwijzer worden! Dat moet een heel dilemma zijn geweest voor zijn ouders, want de oudste zoon hoort de boerderij voort te zetten. De meeste kinderen op IJsselmonde worden boer of trouwen met een boer in die tijd. Gelukkig heeft Arij nóg drie broers die de boerderij later over kunnen nemen, dus vader Kees geeft zijn zegen.

Hoe werd je in die tijd onderwijzer als er geen kweekschool in de buurt was? Arij zal het vak geleerd hebben als kwekeling op zijn oude school. Dat betekent door de week helpen in de klas en op zaterdagmiddag of in de avonden bijlessen in de theoretische vakken van de hoofdonderwijzer. Het examen werd in Rotterdam of Den Haag afgenomen. Voor de hoofdonderwijzer was dit een aantrekkelijk concept, je had een goedkope hulponderwijzer en je verdiende nog wat bij met de extra lessen. In Rhoon woonde een zeer betrokken onderwijsfamilie, het gezin van den Toorn. Maarten Cornelis van den Toorn was hoofd van de openbare school in Rhoon en al zijn kinderen werden ook onderwijzer of onderwijzeres.

Arij wordt dus opgeleid voor onderwijzer in Rhoon en haalt in 1898 zijn acte van bekwaamheid bij het gewoon lager onderwijs. Hij solliciteert en wordt aangenomen in Charlois, aan de openbare school nr. 40 waar Nicolaas Hendrik van den Toorn hoofd is, een van de zonen van de hoofdmeester uit Rhoon.

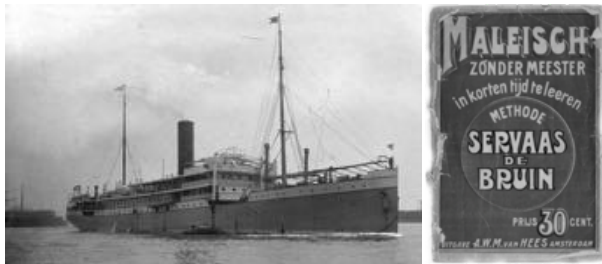
Lerarenteam GLO school 3e klas Charlois ca 1905. Links Arij de Koning.

Arij gaat in Charlois in de kost bij de weduwe Oosthoek op het Karel de Groteplein 21. Elke ochtend loopt hij naar zijn school en 's avonds studeert hij voor nog meer aktes. In de komende jaren slaagt hij voor zijn hoofdkate, de kate Wiskunde en de kate Tuinbouw. Op school in Charlois ontmoet hij dan een jonge onderwijzeres, Eva Margaretha Uden Masman (Eef), geboren in 1883 in het Friese Winsum. En zoals dat wel vaker gaat vinden ze elkaar erg aardig en besluiten samen door het leven te gaan. Dat geeft nog heel wat problemen in die tijd, want Arij komt van gereformeerde huize en Eef is de dochter van de vrijzinnig predikant Dirk Theodoor Uden Masman. Beide families hebben zo hun bezwaren, maar de jongelui zijn eigenwijs en ze vatten zelfs het plan op om naar Nederlands-Indië te gaan. Daar kon je hogerop komen, hebben ze gehoord en hogerop komen, dat wil Arij graag. Ze trouwen op 3 januari 1908 in het stadhuis van Den Haag en Nicolaas Hendrik van den Toorn is een van de getuigen. Een maand later zitten ze op de boot naar Indië.

Indië

Na een reis van ruim drie weken, eerst met de trein via Parijs naar Marseille en dan aan boord van het stoomschip de Kawi van de Rotterdamsche Lloyd, komen ze eind februari aan in Tandjong Priok, de haven van Batavia. Onderweg kijken ze hun ogen uit en vergapen zich aan alle nieuwe dingen die ze zien.

De Nederlandse regering schiet de bootreis naar Indië voor, maar als je er aangekomen bent, moet je zelf zorgen dat je werk vindt. Heb je zeven jaar in Indië gewerkt, dan hoef je de reis niet terug te betalen. Arij solliciteert en vindt een baantje op een lagere school in Meester Cornelis, een voorstad van Batavia. Maar eigenlijk heeft hij zijn zinnen gezet op de Landbouwschool in Buitenzorg. Arij is dol op alles wat groeit en bloeit en heeft niet voor niets de tuinbouw kate gehaald. Buitenzorg heeft een goed klimaat en er zijn daar veel minder muskieten dan in Batavia, dat staat ze ook wel aan.

Op het schip de s.s. Kawi leerden ze Maleis uit dit boekje.

Een half jaar later lukt dat en Arij krijgt een aanstelling als leraar aan de Land- en tuinbouwschool van Buitenzorg en ze wonen er prachtig midden in de natuur. Hij geeft er les in dierkunde, bemesting, tuinaanleg en tuintekenen. De rozentuin moet hij met de leerlingen verzorgen en op een dag gooit hij bijna de vrouw van de directeur de tuin uit, hij zag iemand rozen plukken en herkende haar niet!

In Buitenzorg wordt hun eerste zoontje Cornelis Arij geboren, en twee jaar later ook hun tweede zoon Dirk Theodoor.

Arij is wel gelovig, maar verder heeft hij niet zoveel met het instituut Kerk. Het kerkelijk leven in Indië is moeizaam, er zijn niet genoeg dominees en die er zijn, moeten vaak meerdere gemeentes bedienen zodat je vaak maar één maal in de maand ter kerke kan. In Buitenzorg komt Arij in aanraking met de Vrijmetselarij. Hij sluit zich daar bij aan en heeft er erg veel steun aan, ook later in zijn leven.

De school wordt groter en groter en gaat verhuizen naar Soekaboemi, waar Arij wordt aangesteld als directeur en hij moet de bouw van de nieuwe school en de verhuizing begeleiden.

Ca. 1921, het gezin de Koning te Malang.

De nieuwe Cultuurschool wordt officieel geopend door de Gouverneur-Generaal. Dames mogen er niet bij zijn, maar stiekem zitten alle echtgenotes toch achter een gordijn om maar niets van de toespraken te missen. Eef schrijft erover naar huis: "Arij bracht het er keurig van af, hij zag rooder dan rood maar hij sprak duidelijk en vlot".

's Middags worden er spelen voor de leerlingen georganiseerd en 's avonds een filmvoorstelling. Ze trekken in hun nieuwe huis op het terrein van de school en hebben dan in zeven jaar in zes huizen gewoond.

In 1914 mogen ze acht maanden met verlof naar Nederland. De eerste Wereldoorlog is dan net uitgebroken en de reis is niet zonder gevaar.

Arij met zijn motor in 1915.

Hoewel Nederland neutraal is, trekken de Duitse onderzeeboten zich daar niet altijd wat van aan. Maar ze komen veilig heen en weer terug.

Net terug in Soekaboemi worden ze opgeschrikt door het bericht dat in Rhoon de ouderlijke boerderij de Hooge Stee door blikseminslag helemaal is afgebrand. Dat gebeurde op een zondag, de kerkdienst werd er zelfs voor onderbroken zodat iedereen kon gaan kijken. Dat is een grote slag voor Arij, het was zijn geboortehuis.

De Cultuurschool in Soekaboemi blijft floreren. Hier wordt hun derde zoon Henricus Synco (Hanco) geboren. Gedurende zijn hele Indische tijd heeft Arij veel geschreven voor en over het landbouwonderwijs. O.a. leerboeken en ook schreef hij artikelen over de tropische landbouw in het

Departementsblad Teysmannia (waarvan alle jaargangen nog steeds aanwezig zijn in de Harvard University Botany Libraries). Daar kreeg hij f 2,- per bladzijde voor.

Afscheid van de Cultuurschool te Soekaboemi, 1927.

Naast al het schoolwerk is Arij ook betrokken bij de oprichting van een nieuw weekblad voor de Landbouw. Hij zit zelf in de hoofdredactie en elke week schrijft hij voor dit blad over algemene plantenteelt. Hij behandelt onderwerpen als tangtjokken, marcotteren, callus en wortelvorming, stekken, spleet-enten, plak-enten en oculeren om er maar een paar te noemen. Hij krijgt van school een typemachine en al gaat het schrijven daar niet echt vlotter mee, het is een wel een stuk leesbaarder! De school krijgt een goede naam en Arij glundert als hij van de ondernemingen hoort dat “zijn” jongens zo goed voldoen in de praktijk.

Na een paar jaar krijgt Arij een nieuwe functie aangeboden: assistent van de directeur van het Departement van Landbouw. Ze verhuizen daarvoor in 1918 weer naar Buitenzorg en Arij moet lezingen gaan geven en cursussen organiseren voor de landbouw. Hij moet veel reizen en is vaak weken van huis, maar hij heeft het erg naar zijn zin. Tot er een nieuwe directeur van Landbouw aangesteld wordt. Het botert helemaal niet tussen Arij en de nieuwe directeur. Deze vindt dat Arij over het paard getild is en teveel praatjes heeft en stelt doodleuk iemand anders aan boven Arij. Jonger, minder ervaring, minder lang in de tropen, maar ja, wél een paar jaar “Wageningen”. Arij's trots is dan danig geknakt en hij vreest dat hij onder deze directeur geen promotie of medezeggenschap in de organisatie meer zal krijgen.

Gelukkig hoort hij dan dat er in Malang een nieuwe Cultuurschool zal komen en hij solliciteert onmiddellijk naar de functie van directeur daar. Dat is op zijn lijf geschreven en ze verhuizen naar Malang. Ook deze school draait binnen de kortste tijd goed en ze wonen er heel gelukkig met hun gezin in een mooi huis op het terrein van de school. Op een dag krijgt Arij te horen dat hij zal worden “gedecoreerd”, ze hebben hem een lintje toegedacht voor bewezen diensten voor het landbouwonderwijs. Hij vraagt zich af wat hij er mee moet en schrijft: “Wat moet ik er eigenlijk mee doen? Het brengt de regeering en mij in een lastige positie tegenover elkaar. Ik heb het ding gekregen omdat ik, volgens zeggen van de onder-Directeur, het Lager landbouwonderwijs op “onverbeterlijke” wijze geregeld heb, waar ik het niet mee eens ben, er kleven nog heel wat fouten aan!

De school draait zelfs zo goed, dat de proefstations, waar nieuwe kweekmethoden worden onderzocht, beginnen te klagen dat Arij hun werk doet, hij heeft met zijn jongens enkele proefvelden aangelegd. Arij moet op het matje komen en mag zich niet meer met plantenproeven bezighouden. Waar hij zich overigens niet aan stoort.

In 1924 gaan ze weer met verlof naar Nederland en na dat verlof laten ze tot hun grote verdriet hun oudste twee kinderen in Holland achter voor hun verdere schoolopleiding. Kees en Theo, 15 en 12 jaar oud, gaan in een kostgezin in Rotterdam wonen. Als Arij en Eef alleen met hun jongste zoon aangekomen zijn in Indië, krijgen ze ook nog te horen dat Arij niet naar Malang teruggaat als directeur, hij wordt zonder enig overleg weer aan de Cultuurschool in Soekaboemi geplaatst. Vlak na hun terugkomst krijgen ze een telegram dat Arij's vader overleden is en een paar maanden daarna

overlijdt ook zijn moeder. Ze waren bijna vijftig jaar getrouwd. Overlijden wordt meestal per telegram doorgegeven, want brieven doen er vier weken over. Dus na een telegram kan het zijn dat je nog wekenlang post van de overledene krijgt.

In hun laatste jaren in Indië missen ze hun jongens verschrikkelijk en Arij solliciteert naar allerlei banen in Nederland, om maar weer bij hun zoons te kunnen zijn. Het liefst wil Arij les gaan geven op de Tropische landbouwschool in Deventer, maar een kwekerij of boerderijtje is ook goed. Het ministerie van Onderwijs kondigt dan af dat er in Deventer alleen nog maar leraren aangesteld mogen worden die in Wageningen gestudeerd hebben, een flinke domper voor Arij. Hij is hier zeer verbolgen over, ze gebruiken er leerboeken die hij geschreven heeft en dan mag hij er niet lesgeven! Gelukkig loopt het zo'n vaart niet en in 1927 komt er toch een baan voor hem vrij aan de Tropische Landbouwschool in Deventer.

Terug in Nederland

Ze verhuizen weer terug naar Nederland en gaan met het gezin in Diepenveen, een dorp vlakbij Deventer wonen. Daar hebben ze een aantal rustige jaren, de kinderen maken hun school en studie af en Arij blijft lesgeven aan de Tropische Landbouwschool. Na zijn studie gaat hun oudste zoon Kees weer naar Indië terug en werkt daar op een onderneming. Theo wil ook weer teruggaan, maar de tweede Wereldoorlog gooit voor hem roet in het eten. Hij wordt gemobiliseerd en zit als soldaat in Rotterdam tijdens het grote bombardement van 14 mei 1940. Dat is een verschrikkelijke tijd voor Arij en Eef. Ze horen pas na vier dagen dat Theo leeft en uit Indië horen ze al helemaal niets. Daar is Kees opgeroepen voor het KNIL vlak voor de Japanners Indië binnenvallen. Hij wordt gevangen genomen in Bandoeng en daarna aan de Birmaspoorweg tewerkgesteld. Dat horen Eef en Arij pas na de oorlog en ook horen ze dan voor het eerst dat ze een kleinzoon Cornelis Arij hebben.

In Nederland vallen de onzekere oorlogsjaren ook niet mee. Arij krijgt keelkanker en wordt in het Amsterdamse Anthony van Leeuwenziekenhuis bestraald. Daar knapt hij wel van op. Hij fietst daarna nog heel wat af om alle boeren langs te gaan om eten te verzamelen.

Jacob de Koning, een broer van Arij, woont in Heeze (N-B) op een grote boerderij met zijn vrouw en elf kinderen. Hier gebeurt aan het eind van de oorlog een groot drama. Zijn volwassen kinderen zitten allemaal in het verzet. Hun boerderij ligt helemaal achteraf buiten Heeze en is een geheim centrum voor alles dat door de Duitsers verboden is. In 1944 worden ze verraden en vier van Jacobs zonen en een schoonzoon worden gevangengenomen. Zij hebben het geen van allen overleefd.

Na de bevrijding gaan Theo en Hanco met hun gezinnen toch naar Indië. En dan zitten Eef en Arij, die hemel en aarde bewogen hebben om weer bij hun zoons in Nederland te zijn, in Nederland terwijl hun zoons met echtgenoten en de kleinkinderen in Indië wonen. Maar na afloop van hun contract komen de jongste twee zonen met hun gezinnen weer terug, het Indië van na de oorlog is niet meer het Indië dat zij uit hun jeugd kenden. Zoon Kees blijft nog tot 1956 daar wonen, dan komt ook hij weer terug.

Na de oorlog gaat het langzaam steeds minder goed met de gezondheid van Arij. De bestraling van zijn keel had wel geholpen, maar de kanker komt toch weer terug. In de oudejaarsnacht van 1949 overlijdt Arij op 72-jarige leeftijd. Hij wordt op de oude begraafplaats in Diepenveen begraven. Het is opmerkelijk dat Arij na twintig jaar in de tropen gewoond te hebben, nauwelijks het Maleis beheerste. Zijn Eef wel natuurlijk, want die moest de bedienden aansturen, afdingen op de Passar en alle andere huishoudelijke besognes regelen. Bij hun verhuizingen hoorde ook steeds een nieuwe taal die de bedienden ter plekke spraken, Maleis in Batavia, Soendanees in Buitenzorg, Madoerees in Soekaboemi. Eef sprak alles heel behoorlijk, maar Arij had alleen te maken met de leerlingen op school (die allemaal Nederlands moesten spreken), de overheid (alles in het Nederlands) en vrienden en kennissen.

Ineke de Koning (kleindochter van Arij de Koning)

Verlovingfoto van Arij en Eef uit 1907.

Vier zonen en een schoonzoon van Cornelis Arij de Koning en Cornelia de Zeeuw.

Arij, lesgevend op de Tropische Landbouwschool in Deventer.

1948, de laatste foto van Arij.